

не запрещенных международным правом (Лукашук И. И. Право международной ответственности / И. И. Лукашук. М.: Волтерс Клувер, 2004. – С. 22). Первый тип ответственности нашел широкое подтверждение в доктрине и международно-правовой практике. Об этом свидетельствует и Статьи об ответственности государств за международно-противоправные деяния. Второй тип ответственности – ответственность за вредные последствия действий, не запрещенных международным правом (ответственность за правомерную деятельность, или ответственность за риск). Однако, только на основе негативной ответственности невозможно возникновение и реализация охранительных отношений, которые составляет понятие международно-правовой ответственности государств в традиционном понимании этой категории. Не выделяя как тип международной ответственности ответственность позитивную, И. И. Лукашук указывает, что ныне растущее значение приобретает позитивная ответственность, т. е. ответственность за достижение поставленной правом цели (Лукашук И. И. Право международной ответственности. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – С. 12) Тем более что международное право изобилует документами, которые широко используют именно это понятие. Несомненно, позитивная ответственность скорее философско-юридическая категория, которая выражается прежде всего в должном поведении государств и в достижении соответствующего результата (например, выработке новых норм) (Сперанская Л. В. Проблема позитивной ответственности и охрана морской среды / Л. В. Сперанская // Деятельность государств в Мир. океане: Междунар. – прав. аспекты. – М., 1983. – С. 89-102). Нельзя не согласится с мнением В. А. Василенко о том, что позитивная ответственность логично проявляется в утверждении в международном праве негативной ответственности (Василенко В. А. Ответственность государства за международные правонарушения / В. А. Василенко. – К.: Вища школа, 1976. – С. 34).

Таким образом, при рассмотрении проблематики ответственности согласно международному праву за загрязнение морской среды необходимо руководствоваться комплексным подходом, рассматривая как единую систему различные режимы и институты ответственности, включая позитивную, обеспечивающие единую цель – защиту и сохранения морской среды.

**Ролінський В. І.**

*Одеський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом,  
професор, кандидат педагогічних наук*

## **ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА**

Принципи міжнародного кримінального права мають вирішальне значення при визначенні і здійсненні кримінальної політики в світі, оскільки саме вони визначають об'єм і зміст кримінального права, а також практику застосування кримінально-правових норм.

Принципи – це об'єктивно-суб'єктивна категорія. Об'єктивність їх полягає в тому, що в них відображаються об'єктивно існуючі закономірності розвитку природи і сус-

пільства. Разом з тим, принципи формуються людьми, вони існують постільки, оскільки проходять через свідомість людей.

Правовою базою сучасного міжнародного права є Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співпраці між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, прийнятою Генеральною Асамблеєю 24.10.1970 р. Ця Декларація закріпила сім принципів, які прийнято вважати загальними принципами міжнародного права:

1. Принцип, згідно якого держави утримуються у своїх міжнародних відносинах від погрози силою чи її застосування як проти територіальної недоторканості чи політичної незалежності будь-якої держави, так і яким-небудь іншим чином, несумісним із цілями Організації Об'єднаних Націй.

2. Принцип, згідно якого держави вирішують свої міжнародні суперечки мирними засобами таким чином, щоб не піддати загрози міжнародний мир і безпеку та справедливості.

3. Принцип обов'язку держав у відповідності до Уставу ООН не втручатися у справи, які відносяться до внутрішньої компетенції будь-якої держави.

4. Принцип обов'язку держав співробітничати одна з одною у відповідності до Статуту ООН.

5. Принцип рівноправності та самовизначення народів.

6. Принцип суверенної рівності держав.

7. Принцип добросовісного виконання державами зобов'язань, прийнятих ними у відповідності до Статуту ООН.

Існують характерні спеціальні принципи, які впливають із докладу Комісії міжнародного права Генеральній Асамблеї ООН у 1950 р. «Принципи міжнародного права, які визнані статутуом Нюрнберзького трибуналу і які знайшли свій вираз у рішенні цього трибуналу». До їх числа відносяться наступні:

1. Будь-яка особа, яка вчинила будь-яку дію, що визнається, згідно міжнародного права, злочином, несе за нього відповідальність і підлягає покаранню.

2. Та обставина, що внутрішнє право не встановлює покарання за будь-яке діяння, що визнається злочином, згідно міжнародного права, не звільняє особу, що його вчинила, від відповідальності за міжнародним правом.

3. Та обставина, що будь-яка особа, яка вчинила злочин за міжнародним правом, і при цьому діяла в якості глави держави чи відповідального посадовця уряду, не звільняє її від відповідальності згідно міжнародного права.

4. Кожна особа, звинувачена у вчиненні міжнародного злочину, має право на справедливий розгляд справи на основі фактів і права.

Окрім принципів Нюрнберга, джерелами міжнародного кримінального права стали Конвенції: Про запобігання злочину геноциду і покарання за нього (1948 р.), Про незастосування строку давності до військових злочинів і злочинів проти людства (1968), Про припинення злочину апартеїду і покарання за нього (1973 р.) чотири Женевські конвенції про захист жертв війни, прийняті пакетом 12 серпня 1949 р. і ін. У них, а також у Додатковому протоколі 1977 р. до них, знайшли свій прояв такі принципи кримінального

правосуддя, як врахування пом'якшуючих і обтяжуючих відповідальність обставин, індивідуалізація покарання і провини винного.

Згодом з'явилися Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 7.03.1966 р., Гаазька конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 р., Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р., Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників 1979 р. тощо. У цих актах містяться установки зі спільної боротьби з названими злочинами і сформульовані важливі принципи, яких повинні дотримуватися держави-підписанти.

Важливим джерелом принципів міжнародного кримінального права є Міжнародний пакт про цивільні і політичні права від 16.12.1966 р.

Особливим методом формулювання принципів МКП можна вважати встановлення граничних (допустимих) меж, так званих Мінімальних стандартів (правосуддя, виконання покарання, криміналізації, рівня відповідальності тощо). Перший такий акт був прийнятий на I Конгресі ООН з попередження злочинності і поведження з правопорушниками (з подальшим схваленням резолюцією ЕКОСОС в 1957 р.) у формі Мінімальних стандартних правил поведження з в'язнями.

3.12.1975 р. ГА ООН прийняла Декларацію про захист усіх осіб від катувань і інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання.

Принципові положення містить й Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку 1979 р. (прийнятий на 34 сесії ГА ООН).

До 1977 р. Комітет ООН з попередження злочинності і боротьби з нею розробив «Міжнародний план дій» (резолюцією ГА ООН 32/58 від 8 грудня 1977 р. він був взятий до відома і використаний як загальне керівництво для майбутньої діяльності ООН у сфері попередження злочинності і правопорушень). На VII Конгресі ООН з попередження злочинності і поведження з правопорушниками в 1985 р. були прийняті Керівні принципи національної специфіки при розробленні програм боротьби зі злочинністю.

В Статуті Міжнародного кримінального суду також визначені загальні специфічні принципи міжнародного кримінального права.

**Трояновський О. В.**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,  
кандидат юридичних наук*

## **ПИТАННЯ ДОГОВІРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У КОНТИНЕНТАЛЬНОМУ ТА ЗАГАЛЬНОМУ ПРАВІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

Інтереси міжнародного комерційного обороту обумовлюють потребу вироблення уніфікованого підходу до питань відповідальності і звільнення від неї. Проте, не зважаючи на успіхи уніфікації у XX ст., національні правові традиції настільки самобутні, що не дозволяють говорити про однозначне вирішення цього питання.